

LEGĂMÂNT & DIALOG

DESCOPERĂ CREDINȚA –
UN STUDIU AL PERICOPEI CU RABINUL SACKS

Traducere: Magda Zucker

O societate bună

Reeh 5780

Moise, după ce a prezentat prologul și preambulul legământului, precum și principiile care îl ghidează, trece acum la detalii, care vor ocupa cea mai mare parte a cărții Deuteronomului, de la capitolul 12 până la capitolul 26. Însă înainte de a începe cu detaliile, face o afirmație, care este fundamentală în această carte și care va fi repetată la nesfârșit de profeții lui Israel.

Iată, în această zi am așternut înaintea voastră binecuvântare și blestem: binecuvântare, dacă veți asculta poruncile Domnului Dumnezeului vostru pe care vi le dau în ziua aceasta; și blestem dacă nu veți asculta poruncile Domnului Dumnezeului vostru, ci vă veți abate de la calea pe care vi-o dau în ziua aceasta și veți urma alți dumnezei, pe care nu îi cunoașteți. (Deut. 11:26-28)

Dacă vă comportați bine, lucrurile vor merge bine. Dacă vă comportați rău, lucrurile vor ajunge să se înrăutățească. Un comportament bun înseamnă respectarea legământului cu Dumnezeu, loialitate față de El, ascultarea cuvintelor Sale și acțiuni în concordanță cu poruncile Lui. Aceasta a fost temelia națiunii. În mod unic, l-a avut pe Dumnezeu ca elibrador și legiuitor, suveran, judecător și apărător. Alte națiuni aveau dumnezeii lor, dar niciuna nu făcuse vreun un legământ cu oricare ei, cu atât mai puțin cu Creatorul cerurilor și pământului.

Și într-adevăr, așa cum am văzut în pericopa săptămânii trecute, există momente în care Dumnezeu acționează din *chesed*, acționând cu bunătate față de noi, chiar și atunci când nu merităm. Însă nu ne bazăm pe acest lucru. Există anumite lucruri pe care poporul lui Israel trebuie să le facă pentru a supraviețui. Așadar, a avertizat Moshe, fiți atenți la orice tentații de a vă comporta asemenea popoarelor din jurul vostru, adoptarea dumnezeilor sau practicilor lor religioase. Calea lor nu este și a voastră. Dacă vă comportați asemenea lor, veți pieri ca și ei. Pentru a supraviețui, și mai ales pentru

a prospera, rămâneți fideli credinței, istoriei, destinului și misiunii voastre, numindu-vă și având responsabilitatea de a fi “Un regat al preoților și o națiune sfântă”.

Așa cum acționezi, la fel o vei duce. Așa cum am menționat în cartea mea *Morality*, o societate liberă este o realizare morală. Adevărul paradoxal este că o societate este puternică atunci când are grijă de cei slabi, bogată, atunci când are grijă de cei slabi, și invulnerabilă, atunci când îi protejează pe cei vulnerabili. Istoric, singurul garant absolut al acestui lucru este credința în Cineva mai presus de acest timp și spațiu, mai presus de orice timp sau spațiu, care ne ghidează pe calea către dreptate, văzând tot ceea ce facem, îndemnându-ne să privim lumea ca pe lucrarea Sa, iar pe oameni creați după imaginea Sa, și astfel să avem grijă de ambele. *Bein adam le-Makom* și *bein adam le-chavero* – îndatoririle pe care le avem față de Dumnezeu și față de semenii noștri – sunt inseparabile. Fără credință în Dumnezeu ne-am putea urma propriile interese, și în cele din urmă, cei aflați la marginea socială, care au puțină putere și chiar și mai puțină avere ar avea de pierdut. Acesta nu este genul de societate pe care evreii ar trebui să o creeze.

O societate bună nu este ceva care se întâmplă pur și simplu. Și nici nu este creată de piață sau de stat. Este realizată prin alegerile morale ale fiecăruia dintre noi. Acesta este mesajul de bază din Deuteronom: vom alege binecuvântarea sau blestemul? Așa cum spune Moshe la finalul acestei cărți:

În această zi chem cerurile și pământul să fie martori împotriva voastră căci am așezat înaintea voastră viața și moartea, binecuvântări și blesteme. Alegeți viața, astfel ca voi și copiii voștri să trăiți. (Deut. 30:15, 19)

Testul unei societăți nu este militar, politic, economic sau demografic. Este moral și spiritual. Asta este revoluționar la mesajul biblic. Însă este cu adevărat așa? Nu avea Egiptul Antic conceptul de *ma'at*, ordine, echilibru, armonie cu universul, stabilitate socială, dreptate și adevăr? Nu puneau Grecii și Romanii și mai ales aristotelienii, în centru virtutea? Nu au creat Stoicii un sistem moral influent, expus în scrierile lui Seneca și Marcus Aurelius? Ce este diferit la calea Torei?

Acele sisteme antice erau în esență modalități de a sluji statului, ce primise o semnificație cosmică în Egiptul Faraonian și o semnificație hedonică în Grecia și Roma. În iudaism, nu servim statul; îi slujim doar lui Dumnezeu. Etica unică a legământului, a cărei text cheie este cartea Deuteronom, pune asupra noastră o imensă responsabilitate duală, atât individuală, cât și colectivă.

Sunt responsabil pentru ceea ce fac eu. Însă sunt totodată responsabil și de ceea ce faci tu. Acesta este unul dintre sensurile poruncii din *Kedoshim*: “Cu siguranță îți vei dojeni vecinul și nu vei suporta păcatul din cauza lui.” Așa cum a scris Maimonide în lucrarea sa *Sefer ha-Mitzvot*, “Nu este drept ca niciunul dintre noi să spună ‘Eu nu voi păcătui, și dacă altcineva păcătuiește, asta este o chestiune între el și Dumnezeu.’ Acesta este opusul Torei.”¹ Cu alte cuvinte, nu statul, guvernul, armata sau poliția sunt apărătorii primari ai legii, deși aceștia sunt necesari (așa cum este indicat la începutul pericopei de săptămâna viitoare: “Vei desemna magistrați și funcționari pentru triburile

¹ Rambam, *Sefer ha-Mitzvot*, porunci pozitive 205.

tale”). Apărătorii suntem fiecare dintre noi și cu toții laolaltă. Acest aspect face etica legământului nostru unică.

Vedem aceasta într-o expresie care este centrală politicii americane și care nu există deloc în politica britanică: “Noi, poporul.” Acestea sunt cuvintele cu care începe Constituția Americii. Marea Britanie nu este condusă de “Noi, poporul.” Este condusă de Majestatea Sa, Regina, căreia îi suntem subiecți loiali. Diferența este că Marea Britanie nu este o societate a legământului, în timp ce America este: cele mai timpurii texte cheie, Acordul Mayflower din 1620 și discursul lui John Winthrop, la bordul Arbella în 1630, au fost amândouă o formă de legământ, după modelul Deuteronomului.² Legământul înseamnă că nu putem delega responsabilitatea morală nici pieței și nici statului. Noi – fiecare dintre noi, separa și laolaltă – creem sau distrugem societatea.

Stoicismul este o formă de etică a rezistenței și are o oarecare legătură cu înțelepciunea literară a iudaismului. Etica Aristoteliană este despre virtute, și ce are de spus despre valoarea permanentă. Rambam a avut un respect imens pentru acestea. Însă încorporat în această perspectivă este un mod de gândire ierarhic. Portretizarea sa despre “omul cu un suflet măreț” este a unei persoane cu un comportament aristotelian, avere independentă și statut social înalt. Aristotel nu ar fi înțeles afirmația lui Abraham Lincoln despre o nouă națiune, “dedicată convingerii că toți oamenii sunt creați egali.”

Grecii erau fascinați de structuri. Aproape toți termenii pe care îi folosim astăzi – democrație, aristocrație, oligarhie, tiranie – au origini grecești. Mesajul din Sefer Devarim este da, crează structuri – curți de judecată, judecători, funcționari, preoți, regi – însă ceea ce contează cu adevărat este comportamentul fiecăruia dintre voi. Ești loial misiunii noastre colective în așa fel încât “toate popoarele de pe pământ vor vedea că tu porți numele Domnului și se vor teme de tine (Deut. 28:10)? O societate liberă este mai puțin creată de structuri decât de responsabilitatea personală pentru o ordine morală și spirituală.

Acest lucru era pe deplin înțeles de figurile cheie asociate cu apariția (în modurile lor diferite) a societăților libere ale Angliei și Americii. În Anglia, Locke a făcut delimitarea dintre libertate, posibilitatea de a spune ce dorești și libertatea de a face orice dorești³ Alexis de Tocqueville, în lucrarea sa, *Democracy in America*, a scris că “Libertatea nu poate fi instaurată fără moralitate, și nici moralitatea fără credință.”⁴ În discursul său de final de mandat, George Washington a scris, “Dintre toate dispozițiile și obiceiurile care conduc la prosperitate politică, religia și moralitatea sunt suporturi indispensabile.”

De ce e așa? Care este legătura între moralitate și libertate? Răspunsul a fost dat de Edmund Burke:

² Vezi sondajul recent: Meir Soloveichik, Matthew Holbreich, Jonathan Silver and Stuart Halpern, *Proclaim liberty throughout the land: the Hebrew Bible in the United States, a sourcebook*, 2019.

³ John Locke, *The Second Treatise of Civil Government* (1690), chapter 2.

⁴ Alexis de Tocqueville, *Democracy in America*, Introduction.

“Oamenii se califică pentru libertăți civile în exact aceeași proporție cu disponibilitatea lor de a pune lanțuri morale asupra propriilor lor pofte... Societatea nu poate exista fără existența unei puteri care să controleze dorințele și poftele. Și cu cât mai puțină există în interior, cu atât mai multă este necesară în exterior. Este rânduit în structura eternă a lucrurilor, că oamenii cu mintea nestăpânită nu pot fi liberi. Pasiunile lor îi țin în lanțuri.”⁵

Cu alte cuvinte, cu cât aplicarea legii depinde mai puțin de supraveghere sau poliție, și mai mult de obiceiurile internalizate de a respecta legea, cu atât societatea este mai liberă. Acesta este motivul pentru care Moshe, mai apoi Ezra, și ulterior rabinii, au pus atât de mult accentul pe învățarea legii, pentru ca respectarea legii să devină naturală.

Ceea ce este trist este că această constelație de credințe – fundamentele biblice ale unei societăți libere – s-a pierdut aproape complet pentru democrațiile vestice. Astăzi este presupus că moralitatea este o chestiune privată. Că nu are nimic de-a face cu soarta unei națiuni. Însăși conceptul de națiune este pus sub semnul întrebării în această eră globală. Culturile naționale sunt acum multi-culturale. Elitele nu mai aparțin unui anumit loc; ele sunt acasă oriunde.⁶ Puterea unei națiuni este acum măsurată de dimensiunea și creșterea economiei sale. Vestul s-a întors la ideea elenistă că libertatea este legată de structuri - în zilele noastre, guverne alese în mod democratic - mai degrabă decât moralitatea internalizată a “Noi, poporul.”

Consider că Moshe avea dreptate atunci când a predat opusul: că marea alegere este între binecuvântare și blestem, între a urma vocea lui Dumnezeu sau chemarea seducătoare a instinctului și dorinței. Liberatatea este susținută doar atunci când o națiune devine o comunitate morală. Și orice comunitate morală atinge o măreție mult peste cifrele sale, atunci când îi în pe ceilalți și ei ne ridică pe noi.

Shabat Shalom

Pentru mai multe articole ale Rabinului Sacks, vă invităm să vizitați www.rabbisacks.org

© Rabbi Sacks • Toate drepturile sunt rezervate
Biroul Rabinului Sacks este susținut de The Covenant & Conversation Trust

⁵ Edmund Burke, *Letter to a Member of the National Assembly* (1791).

⁶ David Goodhart, *The Road to Somewhere*, Penguin, 2017.